

POSUDEK VEDOUCÍ PRÁCE NA DIPLOMOVOU PRÁCI
JAZYKOVÁ SITUACE V TUVĚ
(Pokus o sociolingvistickou studii)
vypracovanou Marcelou Štikovou

Otázka přežití a zachování vlastního jazyka jako jednoho z hlavních kritérií identity malého národa či etnosu v bilingvním (polylingvním) prostředí je v současné době jednou ze základních a velmi citlivých otázek jazykové ekologie.

Ve své diplomové práci (první čtyři kapitoly) M. Štiková velmi zdařile prezentuje teoretické poznatky jednak o bilingvizmu obecně, jednak o všech jeho projevech na území Tuvy (zpočátku mongolsko-tuvský, dnes rusko-tuvský bilingvizmus) na základě úctyhodného seznamu prostudované odborné literatury k tématu. Provedená anketa v terénu (v hlavním městě Tuvy – Kyzylu i v jeho okolí), její popis, analýza a pokus o komplexní zhodnocení etnolingvistického materiálu pak dokládá mimořádnou diplomantčinu schopnost aplikovat teoretické poznatky v praxi.

Práce M. Štikové sleduje zásadní cíl, a to otázku vztahu mezi jazykem majoritní skupiny (Tuvané), identitou národa (ze všech dotázaných Tuvanů se všichni identifikovali takto) a jazykem minoritní skupiny (Rusové) v prostředí, kde jazyk menšinové skupiny se chápe spíše jako norma ve státní sféře a je upřednostňován v mnohých sférách společenského života (tisk, média, reklama apod.) před jazykem majoritního společenství. V dané souvislosti je nastíněna i otázka hierarchií, prestiže obou jazyků v různých komunikačních aktech, která nabízí další badatelské možnosti při prohlubování některých aspektů zvoleného tématu. Jde především o kritéria a faktory určující volbu ruštiny či tuvštiny, snahu o maximální čistotu jazyků při přepínání jazykových kódů u tzv. maximálních bilingvistů Tuvy (týká se zejména Tuvanů) v těch jazykových doménách, které diplomantka volí jako relevantní pro popis a vymezení bilingvního nositele/uživatele jazyka. Škoda, že diplomantka ve své anketě věnovala zatím málo prostoru pohádce, folklóru, jež nejlépe odhalují jazyk a mentalitu každého etnosu. Tuvané mají vysoký index svébytnosti v sakrální sféře, která v podstatě jako jediná zůstala nezasazena ruským jazykovým vlivem; zde má tuvština dominantní postavení. Výsledky ankety ukazují na řadu zajímavých aspektů nejen jazykových (např. vliv aglutinačního typu jazyka na psanou ruštinu u bilingvních Tuvanů, rozšířené užívání ruských slov v situacích, kde bychom je v důsledku existence svébytných tuvských slov nejméně očekávali, např. *mama, nana* aj.), ale i sociokulturních. Anketa tak dokládá, že regulátorem charakteristického sociálního chování osobnosti jsou především tradice, hodnotový žebříček,

morální normy kolektivu/národa a mechanismy sociální kontroly. Domníváme se, že žádná Tuvanka by se tak otevřeně, jak to učinila dotazovaná Ruska, ke své zálibě v sexu nepřiznala, ačkoli jak diplomantka uvádí „postoje k sexu jsou dnes díky globalizaci (především internetu) a ruskému vlivu srovnatelné s postoji k sexu Rusů a postoji naší západní civilizace“ (s.79).

Perspektivně se nám zajímavým a teoreticky cenným jeví nejen další studium bilingvního (polylingvního) etnosu daného regionu, ale i bilingvizmu (polylingvizmu) samotného místa (prostoru) jako sociální univerzálie. Jako orientační bod v dané problematice by diplomantce mohl posloužit neantagonistický charakter soužití Rusů a Tuvanů v hlavním městě Tuvy (Kyzylu, kde je soustředěno téměř veškeré ruské obyvatelstvo a přibližně 1/3 Tuvanů) při zachování etnické identity Tuvanů dokonce i ve smíšených rusko-tuvských manželstvích.

Diplomová práce v mnohých ohledech přesahuje požadavky kladené na práce daného typu; je zdařilou studií prokazující nejen dobré teoretické zázemí autorky v dané oblasti, ale i metodologicky korektní způsob popisu a zpracování etnolingvistického materiálu z terénních výzkumů v Tuvě. A v neposlední řadě – autorčin niterný vztah k danému místu a zkoumanému sibiřskému národu.

Práci jednoznačně doporučujeme k obhajobě a navrhuje hodnotit známkou **v ý b o r n ě**

V Praze, 15.9.2006

PhDr. Věra Lendělová, CSc.